

közé fog tartozni. Szitnyai éppen ezeknek a feladatoknak egyik leg-
telkesebb filozófus-harcosa.

u. s.

Jovicza Ignác: A munka iskolája. A cselekvő-oktatás elmélete és gyakorlata az elemi népiskolában. Tipusos rajzok. 20 tanítás-minta. Előszóval ellátta *dr. Ozorai Frigyes*. Tanítók, tanítójelöltek, óvónők és szülők számára írta és rajzolta —, székesfőv. gyakorló iskolai tanító. Budapest, 1914, Rózsavölgyi és társa. 8°, 223 l., 4-80 K.

Az újabb pedagógiai irodalomban folyton erősebb hullámokat verő mozgalom terméke ez a könyv. Előszavában Ozorai Fr. tájékoztat a *Werkunterricht* (munkaiskola) és *Werkstattunterricht* (műhelyiskola) különbsége felől, valamint rámutat a munka értékére a gyermek testi és lelki világának helyes fejlődése szempontjából.

Maga a könyv négy részre oszlik: I. A cselekvő-oktatás elmélete; II. A munkaiskola berendezése; III. Leckeminták az alkotó munka szellemében; IV. Vegyes. Bevezetésül fejtegeti a munkaiskola szemléltetési módját az eddig szokásos receptív szemléltetéssel szemben. Kívánja, hogy a szavak iskolája alakuljon át a cselekvések iskolájává; az oktató iskolák nevelő iskolákká legyenek. Ismerteti a cselekvő-oktatás multját Comenius, Herbart, Rousseau, Pestalozzi, Fröbel, Blasche, Seidl, James W. és Dewey gondolatai fonalán. Helyesebb történeti egymásután lett volna kívánatos. Hiány, hogy a filantrópistákat, valamint a mai úgynevezett reformiskolákat figyelmen kívül hagyja. Helyes, hogy a mozgalom hazai mozzanatairól is megemlékezik.

A munkaiskola célját abban látja, hogy az értelem, érzelem és akaratérő a gyermeki ösztönből fakadó öntevékenység útján műveltség. E megállapításban a testi élet figyelmen kívül marad, amit nagy fogyatkozásnak tekintek, miután a munkaiskola magában foglalja a fizikum fokozottabb nevelését is; tehát nemcsak a szellem, hanem az egész ember nevelése szempontjából érdemel e mozgalom különösebb figyelmet. A munkaiskola főbb módszereiként az önmunkásságot és a cselekvő-oktatást világítja meg. E két pedagógiai elv fontosságának fejtegetése fonalán túlságosan elragadja a hév, amikor így ír: «A mai iskolának az a meggyőződése, hogy ismereteket csak szavakkal lehet közölni . . .» (20. l.). Megengedem, hogy vannak még ilyen szomorú iskolák is (magam is láttam ilyeneket), azonban a mai iskolát általában nem lehet rideg verbalizmussal vádolni. Az igazság úgy állapítható meg, hogy a mai iskolák szemléltetése általában inkább passzív, míg a munkaiskola ebbe bizonyos aktivitást akar vinni. Folytatólag tárgyalja az ismeretek közvetítésének három tényezőjét (szó, szemlélet, cselekvés); a cselekvés, a munka két nemét (módszeres

és technikai munka); a munka kétféle természetét (reproduktív és produktív) és a módszeres munka fokozatait. Helyesen fejt ki a munkaiskola ama felfogását, hogy itt nem a munka, hanem a lelki élet kiművelése lebeg szemünk előtt. Evvel szemben a kifejezetten kézi munka-órákat úgy tekinti, hogy ezeken a munka produktuma a cél. Érdekes a munkának az a Rousseau és újabban az ú. n. reformiskolák légkörében gyökerező része, amelyben a szerző az alkalomszerű tanításnak olyan módon nyújt teret, hogy a növendékek által felvetett kérdéseket meghatározott napon megvitatják. A könyv írója jó gyermekmegfigyelő, amennyiben a munka közben észlelhető lelki megnyilvánulásokat híven írja le.

A II. részben a gyakorlati pedagógus szól hozzánk. A munkaiskola leglényegesebb felszerelési szükségleteiről (udvar, kert, tanterem, laboratórium, vetítógép, szerszámláda; plasztilin, agyag, pálcikák, számológombok, papírvágás, a sokszorosítás legegyszerűbb eljárásai stb.) emlékezik itt meg. Az eleven erővel ható szemléltetésnek sok módja vonul itt fel. A korról haladók szellemében ír a tipusos rajzolásról, ami a munkánkat — a gyermeki léleknek megfelelő egyszerűségének és genetikus voltánál fogva — elevenebbé, alaposabbá teszi. A tipusos rajzolás néhány táblázata (kör és ellipszisből származtatható alakok; négyszögbe rajzolható állattípusok; az emberi test váza; a gyermek testének sémája; huszár-, kislány- és asszonytípusok; fatípusok), és a tipusos rajzolás abécéje által kezünkbe adja a szóban levő pedagógiai eljárás kulcsát. Értékesnek tartom azt a nyolc kis rajzot, amely olvasmányok illusztrálására törekszik.

A III. részben sorra veszi az egyes tárgyakat és különböző szerzők tollából származó minta-leckékkel bemutatja az elmélet alkalmazását. E gyakorlati példák sok üdvös ösztönzést kelthetnek az olvasóban. A beszéd- és értelemgyakorlatokra vonatkozó minta-lecke (Czerny K.) azokon a nyomokon halad, amelyek a legújabb időben a korról haladó iskolákban többé-kevésbé megtalálhatók. *Biológia a népiskolában* címmel a biológia tanítására vonatkozó mai álláspont mesteri tollal íródott (Horváth K.). Ki kell emelnem a számtani minta-leckéknél a cselekedtetés fontos szerepét. Rendkívül helyes nyomon jár a fogalmazás tanításáról szóló cikk, amikor a személyes élmény elmondására és leírására hívja fel különösebben figyelmünket (Migray J.). A nyelvtanítással kapcsolatban a könyv szelleme alapján gondolataink kifejezésére a szóbeli és írásbeli módon kívül kiemeli a szerző a grafikus és plasztikus ábrázolást. Fontos az a rész, amely a növendékek által készíthető fizikai eszközökről szól.

A IV. részben következik Gerhard L. cikke az iskolai testi nevelésről (kár, hogy a testi nevelés gondolata nem hatja át az egész

munkát), továbbá a munkaiskola irodalma; Ozorai Fr. a külföldi irodalomból igen bő és tanulságos sorozatot vonultat fel, aminek kellő felhasználásáról azonban e könyv nem tud meggyőzni.

Az eddigieken kívül még egy-két bíráló észrevételt kell tennem. Kifogásolnunk kell, hogy a címlap az egészzet egy ember munkájának tünteti fel, holott a kötetben *többen* írtak önálló cikkeket. Cselekvő-oktatás helyett azt mondanám: cselekvő-nevelés; ez jobban jelölné az egész pedagógiai mozgalom alap gondolatát. A munka egyes helyein nem látjuk eléggé a vezető-fonalat. Rendkívül szembetűnő a következetlen írásmód: hol latinosan, hol magyarul, hol vegyesen ír bizonyos szakkifejezéseket (visualis, akusztikus, psychológia).

Iskoláinkban még sok mesterkelt jelenség található. A munkatanítás elvében természetszerűség rejlik: határozott alkalmazkodás a gyermek fejlődéséhez mind fizikai, mind pszichikai vonatkozásban. Feltétlenül szükséges, hogy a munkaiskola szelleme minél szélesebb körben, tehát nemcsak a népiskolában, hanem — az iskolák fokához alkalmazva — a középfokú iskolákban is gyökeret verjen.

(Szeged.)

Frank Antal.

Császár Mihály: Az Academia Istropolitana, Mátyás király pozsonyi egyeteme. Oklevéltárral. Pozsony, 1914, n 8°, 144 l.

A szerző kiadása. Ára 3 kor.

Császár Mihály könyve a pozsonyi egyetem megnyitásának emlékére készült. Pozsonynak már volt egyszer egyeteme: Mátyás király korában, — de ez az egyetem csak rövid ideig élt.

Egyetemeink közül az elsőt Nagy Lajos király alapította Pécsen (1367), a másodikat Zsigmond király Óbudán (1389). Rövid életű volt mindkettő. És nem tudott gyökeret verni a harmadik magyar főiskola, Mátyás király Academia Istropolitana-ja sem. Ennek életét deríti fel Császár Mihály komoly, tudós munkával. Nemcsak nagy gonddal kereste össze és kellő kritikával dolgozta fel a tárgyára vonatkozó történeti adatokat, hanem negyven számból álló oklevéltárat is csatolt dolgozata végére. Ez a téma, *a pozsonyi régi egyetem történetének* kérdése meg van oldva, s nem szükséges, hogy belátható időn belül más valaki is megpróbálkozzék a most közölt anyag feldolgozásával. Ezt olvasva felvetődik azonban az a gondolat, hogy mikor és miként kerül megoldásra *a pozsonyi új egyetem* kérdése? A mai ugyanis csonka egyetem. Nézetünk szerint voltaképpen nem is egyetem, legalább tudományos szempontból nem az, mert az a fakultás is lemaradt róla, mely — az orvosi és egyéb *szakképzés* mellett — egyedül képviseli a tudományos életre és a tudományokra